

Йордан Йовков

Помпадур

Друг път, още съмнало-несъмнало, дядо Иван Бунала, като всички стари хора, които нямат работа, бързаше да излезе и да иде на кафенето. Таз сутрин той позакъсна. Тежко стана, тежко се облече, пък и когато беше вече готов и излезе на двора, пак се помайваше, ходеше между чимширите и босилека, посаден между плочите, почукваше с бастуня си, поглеждаше насам, поглеждаше нататък, замисляше се.

– Колената ме болят – каза той, като се повърна малко назад към пруста, дето баба Иваница беше седнала и влачеше къдели на дарака. – Мойте колена още ден-два напреж ми обаждат, че ще се промени времето.

Той поразгледа небето, което въпреки предсказването му беше навсякъде ясно, и добави:

– Как няма да ме болят колената? Трийсет години да стоиш отгор коня – малко ли е туй? Човек кога е на кон, другаде не изстива, защото е загърнат, облечен, ама колената му изстиват, вятърът ги прокарва. Ето на: шракат ме, шракат... Пък и инак не ми е добре, горчи ми в устата, таквоз ми е едно... никакво.

– Настинал си, какво ще ти е – каза баба Иваница.

А когато Бунала се отмести по-настрана, тя спря да работи, обърна се към него и го изгледа над очилата си. Не приличаше да е болен: червен, яко, по-пълен, отколкото по-рано. Откакто взе да попийва по-рядко, подобря му, поукроти се. „Нищо не му е – заключи на ума си баба Иваница. – Да мога да го накарам да остави и тоя тютюн, дето го кара сутрин да се дере и да кашли – още по-добре ще бъде.“

– Не ти е добре, че стоиш празен, че си без работа – каза тя. – Излез да се поразходиш. Де ходиш ти? Отгук до кафенето и от кафенето дотука. Иди по-надалеч, иди у Пенини. Дъщеря ти е, иди да я видиш. На кръщането не беше, иди барем сега. Детето ще порасне и ще земе да ти вика „дядо“, а ти още не си го виждал.

– Може да отида пък – каза Бунала. – Ще ида, днес ще гледам да ида.

– Драган, Мариина, не те ли намира снощи? Дохожда да те търси.

– Защо ме е търсил Драган?

– Дошъл един... депутатин ли го рече, какъв. Щял да казва слово в Желязовия салон, да си отидел и ти. Че иди пък. Влез и ти между хората, иди послушай, па се върни да разправиш нещо и на нас. Ти само с онзе се събираш, със смахнатия Станча.

Нещо се надигна в гърдите на Бунала, но се въздържа.

– Затуй ме е търсил Драган а? – каза той. – Аз ще мина да видя и

него. Пък може да ида и на сборанието им.

Бунала тръгна вече към портата. Като излезе на улицата, видя дълга върволица селски коля и се сети, че днес беше пазар. Той се спря и внимателно се вгледа не в хората, а в конете. Бунала живееше на края на града, мястото, дето ставаше пазарят, беше наблизно. Дося му се да види какви коне са изкарани днес за продаване. Имаше време – щеше да походи из пазаря и пак да иде у дъщеря си.

Бунала обичаше хубавите коне. С тая си слабост той, дето се казва, живя и остаря. Най-напред той започна печалбите си като кърджия на едни богати търговци-ракаджии, горноореховчени. Работата му беше да обикаля от село на село, случваше му се да пътува нощем, да минава през гори и пущинаци, често с много пари отгоре си. За такава една работа се иска човек да бъде сръчен, да има оръжие и преди всичко – хубав кон. А него време Бунала яздеше коне като лъвове. По-късно, като се позамогна, той си отвори кръчма в едно село, купи ниви в друго, в трето – отвори още една кръчма, за по-малкия си син. Сега той обикаляше тия три села, все на кон. Пак яздеше хубави коне, но беше понатежал, пък и много взе да пие, затуй приучваше конете си на своя си табихет: препънеше ли се конят и паднеше на коленете си, не ставаше, докато Бунала не слезеше от него. Ако пък сам Бунала изгубеше равновесие и се строполеше от седлото, конят се спираше като закован и Бунала можеше да откачи крака си, ако е останал в зенгията. Ако пък паднеше на земята и, както често се случваше, заспеше там, конят стоеше при него като куче и не мърдаше. Когато Бунала се отбиеше в някоя кръчма, той не връзваше коня си – той го довеждаше само до някой плет или до някой дувар и пущаше юздите му. Конят вече си оставаше там.

От една година насам Бунала остави работата на синовете си, а той дойде в града да гледа старините си. Конете вече не държеше, но за коне мислеше винаги. Цял час той ходи сега из пазаря, гледа ту тез, ту онез коне, без да забележи, че и него самия го следят любопитни очи. Селяните, пък и селянките се пообръщаха и се заглеждаха в тоя старец, който, ако се намесеше в пазарлъка и кажеше нещо за някой кон, личеше си, че разбира, пък освен туй имаше и такъв юнашки вид – приличаше на някой стар хайдутин, с големи ястъклии мустаци, или пък е бил военен, който наскоро е хвърлил униформата. Бунала се носеше стегнато: с късо палто-спенцер, като мундир, под жилетката му се подаваше бял пояс, а краката му бяха стегнати до колената с високи калцуни, като чизми.

Като разгледа всичко из пазара, като не остави и конете на

каруците, завити с чулове, Бунала се върна към града. „И днес няма коне като хората“ – мислеше си той, като прекарваше през ума си по-добрите коне, които беше видял, но мисълта му не можа да се задържи нито върху един. Спомни си, че някой беше му разказвал, че Пикман – оня, който има чифлик в Иланлък – имал три хубави коня и ги впрягал по руски – в тройка. Двата, които били отстрани, логоите, се мятали в галоп, като единият държал главата си обърната надясно, а другият наляво. Средният препускал в силен тръс и държал главата си нагоре. Той бил най-хубавият – силен, едър, бял като пряспа. И едно чудно име имал. Пикман често идел с тях в града. „Как не се случва да ги видя“ – мислеше си Бунала.

Той стигна до хана, който неотдавна беше купил, а сега го даваше под наем, и не можа да устои на изкушението да не се отбие в него. Най-последно имот му беше, ще го види, пък и щеше да си почине.

– Ходих до пазаря – каза той на Съби, на кръчмарина, като се отпусна тежко на пейката. – Рекох да видя какви коне има. Няма хубави коне. Дакарали все едни мърши, да ги хвърлиш на кучетата, и те няма да ги ядат. Хубав кон няма.

– Няма, а? – каза Съби, като изтри ръцете си в престилката си, излезе навън и пак се върна. Той чакаше да се развали пазарят и да му дойдат мющерии. – Няма хубави коне, а, дядо Иване?

– Няма, няма. Де ще видиш сега таквиз коне, каквито имаше едно време в чифлика си Станчо Кеселков в Кюпелери: червени, ама не са и червени – като ги огрее слънцето, косъмът им лъщи като злато, като сърма. Вдовицата в Кара Носуф и тя имаше хубаво хергеле, и Пенку от Харманкуосу. Той пък изкарваше едни тайчета по на три години, а високи, колкото боя ти. И все едни тънки, все сиви, отдолу бели, а по гърба черни, на пръстени, на пръстени. Де таквиз коне сега!

Влезе дядо Станчо. На години той беше колкото Бунала, но дребничък, с потури и къса абичка с кожи. С Бунала те бяха големи приятели, караха се в неделята най-малко по два пъти и пак се помиряваха. И сега дядо Станчо още не беше се отсърдил и като видя Бунала, рече да отмигне и да седне на друга маса.

– Къде, Станчо, къде – каза дядо Иван. – Их и ти, сърдиш се като... Голяма работа! Ела, ела тук при мене, ще те почерпя едно кафе.

Дядо Станчо помисли малко, па се върна и седна при Бунала.

– Какво да те правя – каза той. – Хайде, ще седна. Ама кафе аз не пия, кафе да пият жените.

– Не, кафе ще те черпя. Дадох дума на бабата да не пия вече. Пък

дето има една песен: доста сме яли, яли и пили. Стига толкоз.

Отведнаж Съби, който пак беше излязъл, влезе и каза:

– Дядо Иване! Казваш, че нямало хубави коне, а? Я излез! Излез да видиш хубав кон!

И тримата излязоха вън. Отгоре из улицата идеше бял кон. Гол беше, водеше го един човек. Колкото бяха високи дуварите отстриани, толкоз почти висок беше и той, с дигната глава, бял като лебед.

– Тоз кон е на Пикмана – разправяше Съби, – онзи, дето има чифлик в Иланлък. Помпадур се казва.

– Кой? – попита дядо Станчо.

– Коня. Тъй му е името. Помпадур.

– Тоз ли е? – каза зарадван Бунала. – А, той бил!

И когато човекът с коня дойде наспоред тях, той простря ръка развълнуван, изтръпнал и каза ниско, с молба и драгост в гласа си:

– Чакай бе, момче, чакай да го погледаме!

Младият човек, слуга навярно, се спря и се усмихна. Конят беше голям, едър, с права широка шия, с широки гърди, отзад закръглен като бъчва. И все пак тялото му беше тъй съразмерно, че изглеждаше прибран, удивително строен и хубав. Гривата му беше къса и само от едната страна, но опашката му стигаше чак до земята. Очите му – как умно гледаше! – бяха черни, влажни, под тях се гърчеха тънки жили. Други жили, по-дебели, имаше по корема си.

Бунала го огледа отворед. После дойде при него, поглади го по челото и го потупа по шията. Конят мръдна леко и изпръхтя, като че въздъхна.

– Брава, конче! Брава, юначе! – говореше му галено Бунала. – Как се казва? Пом-па-дур, тъй ли? Помпадур. – Бунала мина пред коня и плюна. – Да го заплюя, да не урочаса. Помпадур, а? Брава, брава! Хайде, води го!

Съби и дядо Станчо се прибраха, но Бунала остана да гледа след коня, докато се закрие. Тогава и той влезе в хана.

– Събе! – извика той. – Дай да се почерпим! Дай ни едно шишенце ракия. Видя ли, Станчо? Туй се казва кон! Брава. Помпадур! Ашколсун, Помпадур!

Надодоха селяни от пазаря, заеха всички маси. Най-напред ядоха, после тръгнаха оканиците с червено вино. Широка кръчма на хана се изпълни с глъчка. На едно място засвири гайда. Бунала разказваше сега за всички хубави коне, които беше яздил през живота си. Дядо Станчо и той искаше да каже нещо, но не можеше. – Бунала не го оставяше. Той

трябваше само да слуша.

По едно време Бунала, развеселен, засмян се обърна назад.

– Гайдарко! – извика той. – Я ела тук!

Гайдарджията дойде при него.

– Ти знаеш ли Станината песен? Не я ли знаеш? Аз ще ти я кажа.

Свири ти, аз ще ти пея.

И Бунала запя:

Драго ми й, мамо, драго ми й

Сутрина рано да стана...

Гайдарджията клатеше глава, свиреше след Бунала и гледаше да започни песента.

– Не е тъй, чакай, не е тъй! – викаше Бунала и над самото му ухо запя: „сут-ри-на ра-но да стаа-на“...

Гайдарджията най-после докара песента, Бунала бутна калпака си назад, въздъхна от все гърди и се провикна:

– Ех, години, години!...

Той пак заразправя нещо на дяда Станча. После се обърна и доволен, че гайдарджията свиреше хубаво песента, запя наедно с него.

Да видя Стана що прави,

преде ли Стана, тъче ли,

готви ли тънки дарове...

– Ех, години, години!

Глъчката ставаше все по-голяма. Гайдарджията повтори и потрети песента, след туй отиде да свири другаде. Оканиците с червено вино непрекъснато вървяха по масите. Бунала пак приказваше на дяда Станча. Те бяха си дали главите една до друга. Но ето че Бунала издигна гласа си, после се тегли назад, дядо Станчо също се подига. Наоколо глъчката позатихна, всички дават ухо към старците, които се бяха скарали.

– Ти ли? – вика Бунала. – Ти само магарета си яздил. Ти нищо не разбираш!

– Ти не разбираш! – отвърща дядо Станчо, но още неиздумал, Бунала му зашлеви една плесница.

Наоколо утихна още повече. Дядо Станчо стана, прибягна ситно-ситно към вратата и когато беше вече на прага, с единия крак навън, обърна се и кресна на Бунала:

– Хайдук! Ти умори Риза ефенди от Меше махале. Взе на човека имота! Умори го! Ти!

Бунала стисна бастуна си и се надигна, но зет му Панайот, който то по-рано беше дошъл, го задържа. Пък и дядо Станчо вече го нямаше на вратата. Наоколо по масите гръмна весел юнашки смях. После глъчката се засили и надигна отново. Гайдата пак засвири.

Късно вечерта Бунала тръгна за у дома си. Водеше го Панайот. Старецът беше ядосан на дяда Станча, но из пътя забрави и се развесели. Той си остана все тъй весел и когато влезе в къщи и разбра, че баба Иваница е сърдита.

– Та ти казвам, Панайоте – говореше той на зетя си. – Хубав кон. Помпадур се казва. Чудо кон. Какво ма? – обърна се той към баба Иваница. – Какво мърмориш?

– Нали нямаше да пиеш? Нали щеше да ходиш у Пенини? – каза троснато баба Иваница. – Детето й порасна, а ти още не си го видял.

– Да порасне... Нека порасне. Ще го зема и него за ръка и ще го заведа да види и то Помпадур. Да види какво нещо е кон.

– Пустите коне! Оживели са ти на сърцето тез коне!

– Я мълчи! И ти като Станча само мелиш. Аз на Станча му ударих хубав шамар.

– И туй ли направи? – извика баба Иваница. – Нека те даде сега под съд. Нека те затворят.

– Да ме затворят. Като не знай да си държи устата.

Отчаяна, баба Иваница погледна зетя си.

– Вчера Драган, Мариина, дохожда. Максус дохожда да го вика, собрание имало. И той не отишъл там, ами...

– Какво ма, какво собрание? – завика Бунала. – Аз тях ли ще слушам? Какво знаят те, какво ще ми кажат? Да додат те, че да видят Помпадура. Да видят що е кон. Добитък е, ама като го погледнеш во чите, ще разбереш колко е умен. Е-хе! Помпадур да имаше език, че той да им разправи какво знае, та да видят! То не е кон. То... като върви из улицата, сякаш не кон, а цар минава...

– Стига! Стига! – скара се баба Иваница.

– Ами, стига. Чунким не мога утре да продам хана и да взема да го купя тоя кон. И ще го направя. Ще видиш, че ще го направя!

Баба Иваница се прекръсти:

– Тоз човек е полудял! Наистина е полудял!

И да не се ядосва повече, тя излезе от стаята.

Бунала седна в къта, сложи бастуна до себе си и взе да се смее с

Помпадур

глас.

КРАЙ

Източник: Словото

Набиране: екип на abc дизайн, Иван Иванов, Essme или Елина Мирчева

Публикация

Йордан Йовков, „Събрани съчинения в шест тома“, Том трети; „Български писател“,
С. 1977. Под общата редакцията на Симеон Султанов.

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/7848>]